

STENHUGGEREN

MEDLEMSBLAD FOR JYSK STENKLUB

40. årgang nr. 1

Februar 2014

Total nr. 143

Nej, det er ikke jul igen allerede. Ved et heldigt tilfælde lykkedes det mig at fange SÆTTERNISSEN. Og vi havde bestemt noget at tale om i forhold til det seneste nummer af Stenhuggeren. Se listen over Sætternissens bekendelser i bladet (Foto: SBA).

Stenhuggeren: Medlemsblad for Jysk Stenklub

Formand:

Ingemann Schnetler, Fuglebakken 14, Stevnstrup, 8870 Langå 8646 7282
i.schnetler@mail.dk

Medlem af bestyrelsen og redaktør

Søren Bo Andersen, Engdalsvej 65A, 3.tv. 8220 Brabrand 2625 1733
geolsba@sol.dk

Medlem af bestyrelsen og kasserer

Jytte Frederiksen, Myntevej 16, 8240 Risskov 8617 4697
jytte@dichmusik.dk

Medlem af bestyrelsen

Linda Lægdsmand, Lyngelvej 55, 8420 Knebel 8635 2740
lindakaj@gmail.com

Medlem af bestyrelsen

Hans J. Mikkelsen, Kjærslund 18, 8260 Viby J 8629 5518

Jysk Stenklub:GIRO 1217380, reg. nr., Myntevej 16, 8240 Risskov
Årskontingent i 2013/14: 150 kr. for enkeltpersoner, 200 kr. for par.

Indhold

Side:

3. Generalforsamling
4. Hvem vil med til Gram Lergrav?
5. Tur til Aalborg Portland "Rørdal"
6. Sætternissens bekendelser
7. Danekræ nr. 725 er en fiskelort
11. Flyveøgler var hverken dinosaurer eller fugle
14. "How to make en søpindsvine-baby
17. Forhistoriske insekt-fossiler fanget med bukserne nede
18. Redaktøren spørger ?
20. En dejlig ny fossilbog fra APH
22. Fagbøger for børn
23. Kontingent 2014/ Klubbens værksted
24. Programsiden

Generalforsamling

Der afholdes ordinær generalforsamling
lørdag den 9. marts 2014 kl. 14.30

Dagsorden iflg. vedtægterne:

1. Valg af dirigent.
2. Formandens beretning.
3. Aflæggelse af regnskab.
4. Valg af bestyrelsesmedlemmer i h. t. § 4.
På valg er:
Jytte Frederiksen (villig til genvalg).
Linda Lægdsmand (villig til genvalg).
5. Valg af en 1. og en 2. bestyrelsessuppleant.
På valg er:
Henrik Jensen (villig til genvalg).
Pia Kamuk Nielsen (villig til genvalg).
6. Valg af 1 revisor (uden for bestyrelsen).
På valg er:
Børge Halkjær (villig til genvalg).
7. Valg af en revisorsuppleant.
På valg er:
Kjeld Gade Sørensen (villig til genvalg).
8. Fastsættelse af kontingent for det kommende regnskabsår.
9. Indkomne forslag.
Forslag skal være bestyrelsen i hænde senest 8 dage før generalforsamlingen.
10. Eventuelt.

Hvem vil med til Gram Lergrav i slutningen af april eller begyndelsen af maj?

Hvert år kommer der en entreprenør med en bulldozer og fjerner det øverste forvitrede lag. Hvornår afhænger af vind og vejr og hans øvrige opgaver. Museet har lovet at give besked, så snart der er blevet gjort forårsrent, og turen skal så finde sted i den efterfølgende weekend.

Foreløbig tilmelding til Jytte Frederiksen inden 1. april 2014.

Endelig tilmelding så snart dato kan oplyses.

Tlf. 86174697 eller 29430901 E-mail: jytte@dichmusik.dk

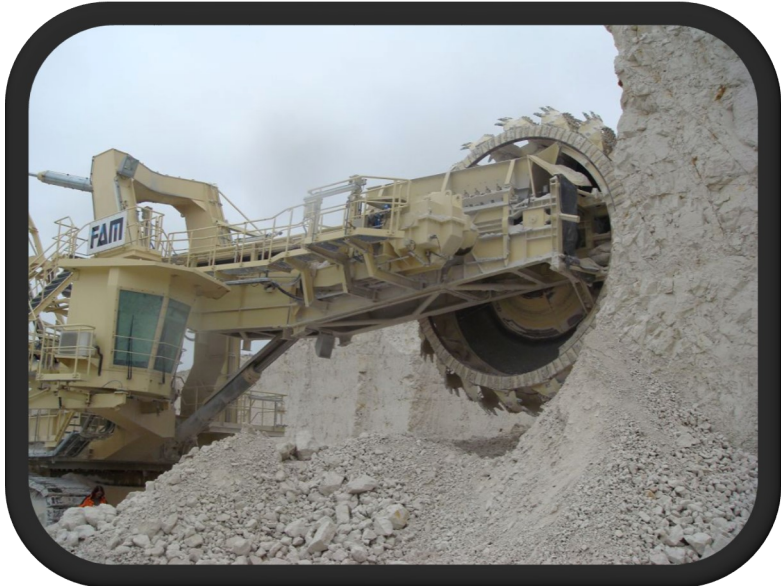
Der køres i minibus fra PS-biler, Søren Frichsvej 47.

Prisen for turen anslås til 250 kr.

*Der er størst chance for at finde snegle og muslinger i Gram Lergrav, men i tidens løb er der fundet både hvaler, hajer, sæler, krabber og søpindsvin. Graven har leveret flere danekræ bl.a. bryozokolonien *Reussirella haidingeri* i færd med knopskydning.*

Tur til Aalborg Portland "Rørdal", Jyllands største kridtgrav lørdag den 5. april 2014

Husk, medbring dit eget graveværktøj, fx økse, hammer og mejsel

Afgang i minibus fra PS-biler på Søren Frichsvej 47, Aarhus - kl. 8.00

Tilmelding og betaling til Jytte Frederiksen inden 1.marts 2014.

Prisen bliver 220 kr.

Tlf. 86174697 eller 29430901. Email: jytte@dichmusik.dk

Bankkonto: reg.6180 kontonr: 4501676646 - husk at oplyse dit navn ved indbetaling.

Vestjysk Stenklub har sørget for tilladelse til besøget, så vi kan glæde os til en dag i selskab med andre fossilsamlere.

Husk: Regntøj, madpakke og håndøks (så åbner kridtbløkkene sig som en leg)

Sætternissens bekendelser

Kommentarer fra Redaktøren.

Aldrig før har Stenhuggeren haft så stort et angreb af Sætternissen som i forrige nummer fra december 2013 (Total nr. 142).

Redaktøren beklager meget og har valgt at bringe nedenstående liste over fejl og unøjagtigheder:

Forsidetekst under foto: Der er angivet et forkert danekrænummer, det skal være nr. DK 706.

Artiklen på side 5 fortsætter på side 8.

Artiklen på side 7 fortsætter på side 10.

Artiklen på side 9 fortsætter på side 6.

I artiklen på side 9 er fotografiet af *Apiocypraea humbergi* blevet strakt, så det er blevet for højt, fotografiet bringes i de rette proportioner her:

Apiocypraea humbergi - Brejning Ler, Mogenstrup DK 706

Fotos: Sten L. Jakobsen, SNM

I artiklen om ”Blæksprutter og Svampe” har der sneget sig et forkert lokalitetsnavn ind: på side 17, nederst (10 linier fra bunden af siden) ret Kälberberg til Gräfenberg og ligeledes på side 19 i figurteksten til ammonitbilledet, ret igen Kälberberg- til Gräfenberg-.

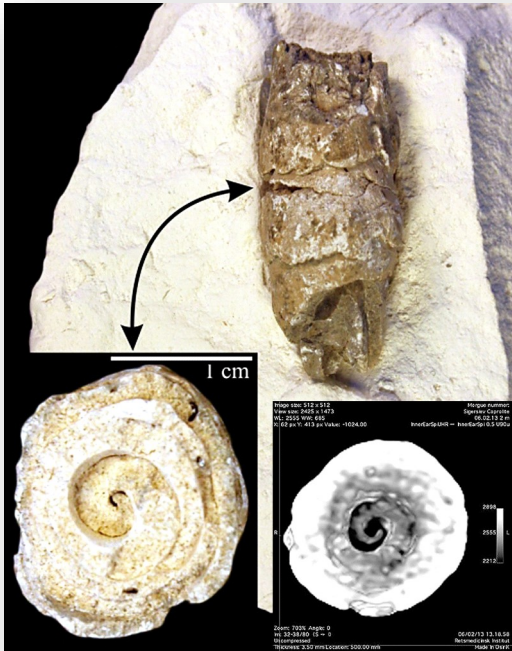
Det var en stor omgang – og redaktøren kan garantere, at Sætternissen efter en alvorlig påtale, ja nærmest ”næse”, er pakket væk for i år sammen med de øvrige nisser – med besked om ikke at komme igen næste år uden en anden opførsel.

Danekræ nr. 725 er en forstenet fiskelort

Stevns Kridtbrud har leveret en 66 millioner år gammel forstenet lort. Den har været i CT-skanneren.

Af *Henrik Larsen* (med enkelte modifikationer)

Øverst og tv. naturligt foto af koprolitten fra Sigerslev (Foto: Østsjællands Museum). Th. CT-skanning af koprolit-kernen. Her er vi dybt inde i den forstenede lort (Foto: Bo W. Rasmussen. SNM)

Sent i 2013 siden blev de eksperter på Statens Naturhistoriske Museum, der administrerer danekræordningen, færdige med at behandle DK-725 – altså nummer 725 i rækken af hidtil registrerede danekræ siden 1990. Og fossilstykket bestod optagelsesprøven med glans.

DK-725 kan – med lidt humor – også kaldes for danebæ, for der er tale om en koprolit, hvilket er den tekniske betegnelse for en forstenet lort. Den blev fundet i foråret 2013 i det 66 millioner år gamle skrivestiklag ved Sigerslev på Stevns Klint af Torbjørn Madsen fra Sydsjællands Amatørgeolo-

giske Forening. Torbjørn har gennem mange år jagtet forsteninger af især fortidens blæksprutter i de danske kridtlag, fortæller han.

Værdifuldt fund

Den forstenede lort er unik og af stor videnskabelig værdi, pointerer fossil-eksperten Jesper Milan, ph.d. i palæontologi og geologi og museumsinspektør ved Geomuseum Faxe: »Der er nemlig aldrig tidligere beskrevet en koprolit fra de danske skriveskridtlag. Der er fundet forskellige koprolitter i Faxe Kalkbrud – fra haj, krokodille, diverse fisk og muligvis også fra skildpadder, men disse fund er kun 63 millioner år gamle, og ingen af dem er erklæret danekræ. Det er til gengæld en 140 millioner år gammel forstenet dinosaurlort, der for nogle år siden dukkede op fra et kalklag på Bornholm – og i danekræfortegnelsen får den nu selskab af Torbjørn Madsens fund. Det synes jeg er velbegrundet, og det skal jeg faktisk også sige, for jeg har selv indstillet til Statens Naturhistoriske Museum, at Sigerslev-fundet får denne status«, fortæller Jesper Milan.

Pandekageformet

DK-725 er cirka tre centimeter lang og har en diameter på en centimeter, og Jesper Milan tænkte straks »England«, da han så den, husker han: »På et tidspunkt studerede jeg nogle koprolitter fra det engelske skriveskridt, altså fra samme periode som aflejringerne ved Stevns Klint. Og DK-725 har samme indre struktur som disse engelske koprolitter, der blev fundet tilbage i midten af 1800-tallet. Det kunne jeg se, fordi DK-725 er knækket på midten, og brudfladen afslører, at dens indre nærmest er som en sammenrullet pandekage. Netop den struktur gør, at man på basis af sammenligninger med lorte fra nulevende organismer må antage, at ophavsmanden har været en stor, uidentificeret benfisk. Muligvis en sværdfisk – der er nemlig fundet fossilrester af sværdfisk ved Stevns Klint, hvor der var et dybt hav for 66 millioner år siden«, siger Jesper Milan.

Når fossilforskerne har en rigtig heldig koprolitdag, får de fat i et eksemplar, i hvis indre der sidder småspor af det, ophavsmanden i sin tid spiste.

Sammen med de informationer, der kan udledes af koprolittens ydre udseende, kan sådanne spor – eksempelvis rester af knoglestumper – give værdifuld viden om det dyr, der i sin tid lagde sit visitkort. Derfor er det oplagt at CT-skanne koprolitter, fortæller Jesper Milan: »Hos DK-725 havde vi kunnet kigge lidt indenfor takket være midtvejsknækket, men det blev alligevel besluttet, at den skulle skannes. Undersøgelsen blev udført af radiograf og ph.d.-studerende Bo W. Rasmussen fra Statens Naturhistoriske Museum – han er ekspert i denne type skanninger – og han kunne blandt andet se, at den pandekagestruktur, man kan ane ved en simpel brudfladeanalyse af DK-725, er gennemgående og utroligt velbevaret. Vi havde håbet, at skanningen også ville give os nogle fingerpeg om fødetyper, men der kom ikke et eneste knoglefragment op på skærmen«.

Sammen med Bo W. Rasmussen og en amerikanske koprolitekspert er Jesper Milan nu ved at udarbejde en omfattende videnskabelig beskrivelse af DK-725. »Den havner i faglitteraturen«, siger museumsinspektøren.

**Hamburg
Messe 2013
Ravvaser**

Michael Bak forklarer ved foredraget i Januar

Michael Bak

Collector of Fine Mineral Specimens

I øjeblikket masser af fine og sjældne mineraler til salg fra min samling (tidl. Claus Hedegaard) - bl.a.:

- *Mere end 50 forskellige zeolite-mineraler*
- *Malachite, Azurite, Cerussite fra Tsumeb, Namibia*
- *Sjældne mineraler fra hele verden*

Overvejer du at sælge din samling ?

Med kontakt til samlere og forhandlere i USA og Europa kan jeg tilbyde dig den bedste pris for din samling af fine mineraler og gode enkeltstykker.

Kontakt Michael for en vurdering og et tilbud

Altid kontant betaling

Kærdalen 16 - 3660 Stenløse - Tlf. 23 21 15 43

michaelbak@worldofminerals.dk

Flyveøgler var hverken dinosaurer eller fugle

Computerscanninger af *Pterosaurus*-forsteneringer viser, at de store flyveøgler kom på vingerne ved at hoppe på alle fire som en frø.

Af Niels Ebdrup

*De store pterosaurer herskede over himlen i den sene Kridttid.
Tegning, Dmitry Bogdanov.*

I kridttiden, for 145 til 65 millioner år siden, fløj de giraf-store øgler '*Pterosaurus*' omkring på deres mægtige vinger.

Men det er ulogisk, at så store dyr kan komme i luften. I hvert fald hvis de skal komme derop på samme måde som en fugl.

Alligevel har de folk, der forsker i datidens dyr - palæontologerne - tidligere regnet med, at pterosaurerne kom i luften på samme måde, som nutidens fugle.

Nu viser ny forskning i de store øglers knoglebygning imidlertid, at de har brugt knoerne på deres vinger til at støtte sig i en serie 'frøspring'. Det gav dem fart nok til at tage et afsæt.

»Ved at bruge alle fire ben kunne en *Pterosaurus* sætte af fra flad jord og komme på vingerne på mindre end et sekund. Og det uden at tage

vind eller klipper til hjælp. Det var en god evne at have, når man levede i den sene Kridttid, hvor sultne *Tyrannosaurus rex*'er strejfede omkring,« siger biolog Michael B. Habib fra Johns Hopkins University School of Medicine, der står bag undersøgelsen i en pressemeddelelse.

Var ikke dinosaurer

Pterosaurus er et af de fortidsdyr, som *mest* hyppigt bliver fejlplaceret i familie med andre dyregrupper. Kæmpeøglen levede på samme tid som dinosaurer såsom den trehornede 'triceratops' og den kødædende *Tyrannosaurus rex*. Men ligesom datidens havøgler var den ikke i familie med dem.

Og selvom *Pterosaurus* kunne flyve, lignede den heller ikke nutidens fugle, som den også tit er blevet sammenlignet med. Den havde ikke fjer, men dens vinger bestod derimod af et tyndt lag hud, ligesom vi kender det fra flagermus.

Pterosaurus's skelet er ikke konstrueret til at sætte af ved benenes hjælp alene, sådan som fuglenes skelet er det. Tegning, R. Lydekker.

Michael B. Habibs nye forskning viser, at øglen heller ikke motorisk lignede fugle.

»Vi har alle set fugle sætte af, så det er også sådan, vi umiddelbart forestiller os, at *Pterosaurus* sætter af. Men øglen har været uddød i 65 millioner år, så det er ikke relevant at sammenligne den med nutidens fugle. Der er stor forskel på en *Pterosaurus* og en fugls bevægelsesmekanik,« siger Michael B. Habib.

Undersøger scannede knogler

Han kom frem til sit nye resultat ved at sammenligne styrken i 155 computerscannede fugleskeletter med styrken i tre scannede *Pterosaurus*-skeletter. Styrken regnede han ud ved blandt andet at se på parametre som knoglernes længde og diameter.

På baggrund af resultaterne kunne Michael B. Habib ikke matematisk forsvare, at pterosaurerne skulle kunne komme på vingerne som en fugl.

Fugle bruger deres ben til at komme op i fart før afsæt, og de bruger ikke vingerne. Til gengæld bruger de ikke benene under flyvningen. Så i virkeligheden er fuglenes muskuløse ben en vægtmæssig belastning for dem, når de er på vingerne.

Ved at have små ben, og bruge knoerne på vingerne som hjælp til at sætte af, slip *Pterosaurus* for en masse ekstra vægt. Derfor kunne de kæmpe dyr holde sig i luften, selvom de havde omtrent samme størrelse og form som en giraf, fortæller Michael B. Habib.

Schjeldals Baryt krystaller

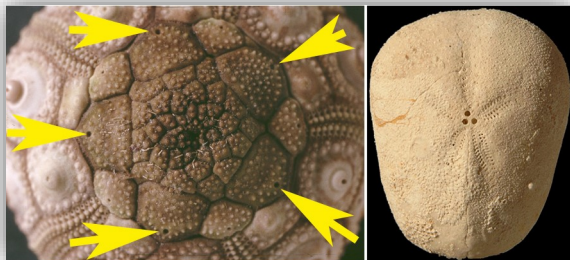
”How to make” en søpindsvine-baby

Af Søren Bo Andersen

Alle sten- og fossilsamlere i Danmark kender garanteret udseendet af et ”forstenet søpindsvin”. Det vil oftest være et af den hvælvede slags, som de mere erfarne kender som *Echinocorys* – vel nok Danmarks almindeligste og best kendte forstening. Mange vil yderligere vide, at der ud over *Echinocorys* findes en mængde andre typer forstenede eller fossile søpindsvin fra Danmark og endnu flere fra andre steder i verden. Mange vil også kende nogle af nutidens søpindsvin herhjemmefra eller fra rejser til varmere lande eller rettere varmere vande.

Når det kommer til søpindsvinenes levevis og herunder hvordan de formerer sig og vokser op, mindskes kendskabet nok en hel del. Med denne lille artikel vil jeg løfte sløret lidt for det spændende kapitel, der indleder livet for et søpindsvin.

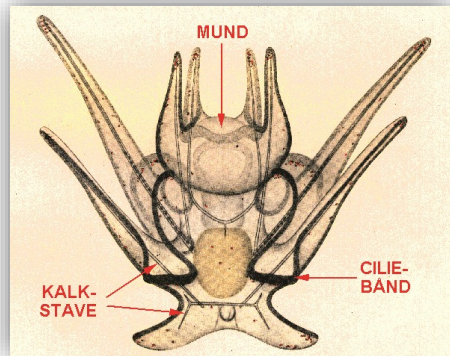
Søpindsvinets kønsliv er for så vidt kort og uspændende. Søpindsvin er særkønnede – med han og hun, ligesom med os selv. Hver art begynder på lidt forskellige tider i årets løb at danne kønsceller i deres gonader (kønsgonader) – det er i øvrigt dem, man spiser, når man forærer søpindsvin forskellige steder i verden. Kønsgonaderne sidder inde i skallen med en udførselsåbning igennem de såkaldte genitalplader i topfeltet. Nogle slægter af søpindsvin har 5, andre 4 eller endog 3 af sådanne plader med huller i. Antallet er karakteristisk for de pågældende slægter og er vigtige, når vi skal slægtsbestemme et nulevende eller fossilt søpindsvin. Når køns-

kirtlerne har vokset sig store og næsten fylder hele skallens indre, er dyret parat til at gyde henholdsvis æg og sæd. Søpindsvin har det med at leve nært sammen i større grupper, og det kommer dem til fordel, når gydningen begynder. Et eller andet dyr begynder med at slippe sine kønsprodukter ud i vandet og lige så snart de andre kan mærke dette, slipper alle andre, både hunner og hanner, også deres produkter ud, og befrugtningen sker så ude i vandet. Det var så det, set fra det enkelte dyrs side. Så kan det jo gå og glæde sig til samme tid næste år!

Noget helt andet er det med det befrugtede æg. For nu begynder en forunderlig udvikling, som nok ikke er kendt af mange. Ægget er i begyndelsen 75

μm (0,075 mm) og udvikler sig gennem flere stadier til en lille fritbevægelig og planktonisk larve, på op til 1,5 mm længde og som i øvrigt kaldes en echinopluteus-larve. Larvens facon er dog meget speciel, idet den bla. består af op til otte tynde, små kalkstave, som stritter ud foroven på larven. Derudover er der rækker af cilier (fimretråde), som sidder i bånd, og som sørger for larvens bevægelse. Larven er tosidet symmetrisk og mærkværdigvis ikke 5-tallig, som de voksne søpindsvin ofte er. Nogle larver lever af plankton, som de fanger og æder, andre typer lever af en blommesæk, som de har med fra ægget. Atter andre, men det er kun ganske få, har en direkte udvikling fra æg til skal-dyr – eventuelt under aktiv yngelpleje af den voksne hun i dennes nedsænkede overside. Efter en vis tid slår larven sig ned på havbunden, nogle

af stavene opløses, andre kan brække af, og et lille nyt søpindsvin begynder at dannes. Det første er en ring af plader omkring anus (gattet), og derfra dannes så fortløbende de plader, som kommer til at udgøre det egentlige søpindsvin. Den første egentlige skal, som ligner det kommende søpindsvin, er næppe meget mere end $\frac{1}{2}$ mm i diameter i begyndelsen (se det ”nye dyr” nederst til højre på figuren med sort baggrund). Man skulle synes, at det måtte være nær umuligt at finde så små søpindsvin bevaret som fossiler, men i en slemmet prøve af kokkolithkalk fra Danien i Nye Kløv har jeg selv fundet en lille ringformet skal på ca. $1\frac{1}{2}$ mm. Jeg går ud fra, at det kunne være en ”*Cidaris*”, for en ”*Salenia*” ville sandsynligvis stadig have topfeltet bevaret, det plejer de at have.

Når først det lille søpindsvin er dannet, kommer kampen for overlevelse og søpindsvinet vil blive større - i praksis stopper væksten aldrig. De største kendte søpindsvin bliver op omkring 30-35 cm. Men søpindsvinenes meget forskellige levevis og deraf også forskellige faconer – det må blive en ny historie en anden gang.

*Hamburg Messen 2013
Et værre slavearbejde at
slæbe pyrit.*

Forhistoriske insekt-fossiler fanget med bukserne nede

Af Asbjørn Mølgaard Sørensen, Journalist

Nogle gange sker det, at man bliver opdaget i noget, man helst ikke ville opdages i. Det sker også for insekter. Her kan du blandt andet se det ældste kendte eksempel på insektsex. Fossilparret har indtil videre været i gang i omkring 165 millioner år. Det skriver Livescience.com.

Fossilerne blev fundet ved landsbyen Daohugou i det nordøstlige Kina, og de viser, hvordan cikader har haft sex på præcis samme måde igennem de seneste 165 millioner år. Disse cikader er ikke bare det ældste tilfælde af insektsex nogensinde, men de tilhører også en ny art, der har fået det mundrette navn *Anthoscytina perpetua*.

Studiet blev publiceret for nyligt i tidsskriftet PLOS One.

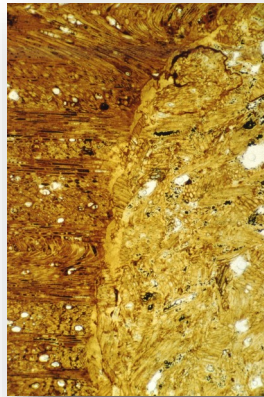
Redaktøren spørger

Er der interesse for at få artikler i Stenhuggeren om fossile planter?

Det kan både være om danske og udenlandske fund – det kan være lidt om planternes udvikling gennem tiden, det kan være om bevaring og præparation, og det kan slet og ret være for at se nogle smukke plantefossiler.

Aborn-art, Acer soebyensis, fra den midt Miocene Søby Flora fra brunkulsområdet syd for Herning. (Præparation og foto: Søren Bo Andersen).

Stammeforgrening eller rod af endnu ubestemt løvtræ fra Plastisk Ler ved Holmstrup, Sjælland.

Tv. tværsnit, der ses to afgreninger – og der ses en ca. 1/2 cm bred insektlarve-boring. Th. et mikrofoto af dette insektnav, hvor boregangen er fyldt med afgnavet ved-materiale. (Fotos og præparation: Søren Bo Andersen).

Grenstykke af nåletræ fra moleret i Silstrup Klint. Th. mikrofoto, med 3 årringe. Tracheiderne til højre i hver årring er kendetegnet ved ikke at have plads til så meget gennemstrømning sidst på vækstsæsonen som tidligere på året. (Fotos og præparation: Søren Bo Andersen).

Hvis nogle af læserne skulle have lyst til at høre og se lidt mere til en ofte upåagtet del af vores fossil-verden, så giv mig gerne et praj, gerne med specifikke ønsker – enten på e-mail (geolsba@sol.dk) eller ved et klubmøde.

Med venlig hilsen

Søren Bo Andersen alias Redaktøren

Niels Rasks svamp fra skrivekridt, Hillerslev.

En dejlig ny fossilbog fra APH.

En boganmeldelse af Søren Bo Andersen

APH er forkortelsen for ”Arbeitskreis Paläontologie Hannover”. Der vil være flere af klubbens turdeltagere, der allerede kender til denne organisation i Tyskland. Og flere kender allerede fra selvsyn kridt- og mergelgravene i Hannover-området, måske især graven ved ”Höver”.

Den nye bog hedder ”Fossilien aus dem Campan von Hannover”. Det er efter gruppens eget udsagn ”3. oplag”, idet denne er en efterfølger til 1.- og 2. oplag fra henholdsvis 2005 og 2006 af samme navn. Men efter min mening er der faktisk tale om en helt ny **udgave** af publikationen. Den nye fra 2013 er i bogstørrelse med sine 290 sider i A4-format, hvorimod de to første var hefter med hver kun 94 sider.

Bogen indledes med nogle få sider til at præsentere de enkelte bruds udformning og placering på både landkortet og tidsmæssigt i den geologiske tidsskala.

Og så går det løs med ”billedbibelen” over alle de grupper af organismer, dvs. planter og dyr, som er fundet i området. Og det gøres grundigt på alle de resterende sider. Masser af skønne fotografier og gennemgang af de forskellige gruppers opbygning. Desuden er der litteraturhenvisninger til vigtige værker inden for de enkelte grupper. Alene det udgør en kæmpe ressource! Men naturligvis er det den store mængde fornemme fotografier, der er denne bogs store styrke – ja, og så den opdaterede, moderne navngivning af fossilerne.

Hvis man besøger nogle af bruddene i området eller har byttet sig til fossiler herfra, så er dette bogen at bestemme fossilerne ud fra. I øvrigt kan man også komme temmelig tæt på de lidt yngre danske skrivekridtfossiler eller fund fra Ignaberga og Ivö i Skåne, hvor den geologiske alder (Tidlig Campanien) er tæt på alderen af området ved Hannover. Mange af fossilerne er repræsenteret ved flere fotografier, der derved også viser den variation, der

jo kan være inden for en enkelt art.

Har man ikke fossiler, der skal bestemmes, er bogen i stedet fremragende til hyggelig adspredelse – billederne alene er en nydelse, men hvis man mestrer lidt af det tyske sprog, kan man jo også have stor glæde af teksten – og bla. gennemgangen af de forskellige dyrs opbygning er jo universel og god at lære af, også når det gælder fund fra andre lag og steder end lige de tyske.

Lidt fakta: Fossilien aus dem Campan von Hannover. 3. Auflage, 2013. Udgiver: Arbeitskreis Paläontologie Hannover (www.ap-h.de). ISBN: 978-3-938385-57-9.

Bogen kan selvfølgelig bestilles og købes på ovenstående netadresse, men klubbens kasserer, Jytte Frederiksen har hjemkøbt et antal bøger med salg for øje. Prisen vil være 200 kr. pr stk., afhentet ved et klubmøde – Jytte har fået rabat, fordi hun selv er medlem af APH, og denne rabat kan købere så få del i J. Jyttes adresse, telefon og email kan ses på indersiden af bladets forside (side 2).

Fra mig får bogen den **bedste anbefaling** med, det er et flot og nyttigt værk!

Fagbøger for børn

Jytte Frederiksen

På forlaget Epsilon.dk er der udkommet 8 små letlæselige bøger på hver 16 sider i serien Vild med Viden. Hele Serie 1 handler om de forhistoriske dyr, der har levet i Danmark, dengang Danmark var dækket af hav. Serien er fortalt af fagfolk, der har speciale i forhistoriske dyr og planter, og serien tager dig med rundt på besøg i hele Danmark, såvel ude i naturen som inde på museerne.

Forfattere: Jesper Milàn, Mette Elstrup Steeman, Jens Kofoed, Bo Schultz, Jan Audun Rasmussen, Jørn Waneck.

Pris: 120,00 kr. + porto

Bøgerne kan bestilles her: ForlagetEpsilon.dk

Dr. Priemes Vej 10, kld. tv

1854 Frederiksberg

Telefon: 2175 7581

E-mail: kontakt@forlagetepsilon.dk

KONTINGENT 2014

Midt i forrige nummer af Stenhuggeren sidder et girokort til indbetaling af kontingent for 2014. GIRO 121 - 7380

- Enkeltpersoner kr. 150
- Par kr. 200

Kontingent skal være indbetalt inden generalforsamlingen og allerhelst inden udgangen af februar måned.

Giv besked, hvis medlemskabet ikke ønskes fortsat. Det sparer foreningen for udgifter og besvær.

HUSK at melde FLYTNING til kassereren. Et postkort eller en mail til jytte@dichmusik.dk sikrer, at Stenhuggeren kommer frem uden forsinkelse.

Med venlig hilsen, *Kassereren*

Klubbens værksted på Læssøsgades Skole

Kontakt Hans J. Mikkelsen, når det drejer sig om værkstedet. Tlf.: 8629 5518.
Serviceleder på Læssøsgades skole er: Reno Sørensen. Mobiltelef.: 2920 8796.

Returneres ved varig adresseændring

Afsender:

Jysk Stenklub
Myntevej 16
8240 Risskov

Program for Jysk Stenklub vinter - forår 2014

- Lørdag 8/2: Klubmøde på Åby Bibliotek. Foredrag ved Anne Mehlin Sørensen om Ivö Klack.
- Lørdag 8/3: **Generalforsamling** på Åby Bibliotek **kl. 14.30, men** først Foredrag om hvaler*) **kl. 13.00** ved Mette Elstrup Steeman, Gram Museum.
*) Se en foromtale af foredraget i december-bladet.
- Lørdag 12/4: Klubmøde på Åby Bibliotek. Foredrag ved Jan Audun Rasmussen: Blæksprutter – hvad kan de fortælle om urhavet?

Klubture i foråret 2014 (se tilmelding inde i bladet)

Lørdag den 5/4: Tur til Aalborg Portland ”Rørdal”, Jyllands største kridtgrav. Slutningen af april eller begyndelsen af maj: Hvem vil med til Gram Lergrav?

AL DELTAGELSE I FORENINGENS AKTIVITETER SKER PÅ EGEN REGNING OG RISIKO

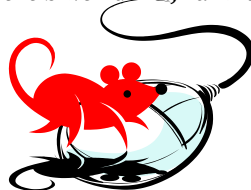
Deadline for februarnummeret af **STENHUGGEREN** er den 4. marts 2014.

Materiale sendes til Søren Bo Andersen. (geolsba@sol.dk) eller kan afleveres på klubmøder

Ved ankomst til møderne på Åby Bibliotek efter kl. 14.00, hvor dørene bliver lukket, kan man benytte klokken til højre for døren.

Husk selv at medbringe nødvendig proviant til møderne.

Fra kl. 13.00 er der åbent for handel, bytning, stensnak og ”sten på bordet”. Mødet starter kl. 14.30.

Solbakkens Koptryk